

О. В. Лебеденко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та публічного управління,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. Lebedenko,
Ph.D. in Economics, Associate Professor, Dnepr State Agrarian and Economic University

STATE SUPPORT FOR DEVELOPMENT OF COOPERATION AGRICULTURAL ENTERPRISES

Розглянуто чинники, які обумовлюють необхідність кооперації аграрних підприємств. Досліджено роль обслуговуючої кооперації в забезпеченні ефективної діяльності аграрних підприємств: усунення торговельних посередників, збільшення доходів, посилення конкурентних позицій. Проаналізовано динаміку розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні. Виявлено чинники, що стримують поширення кооперації в Україні: недосконалість законодавства; нестабільність політичних та соціально-економічних умов; слабка матеріальна база аграрних виробників; відсутність кваліфікованих кадрів; недостатній рівень знань селян про переваги кооперації. Визначено необхідність державної підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів. Обґрунтовано основні напрями державної підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації: вдосконалення законодавства у сфері сільськогосподарської кооперації; популяризація кооперативної діяльності; фінансово-кредитна підтримка становлення і розвитку сільськогосподарських кооперативів; інформаційно-консультативне забезпечення функціонування сільськогосподарських кооперативів; підготовка аграрними навчальними закладами фахівців зі створення та розвитку кооперативних підприємств.

The factors that determine the necessity of cooperation of agrarian enterprises are considered. The role of service cooperation in providing effective activity of agrarian enterprises is investigated: elimination of trade intermediaries, increase of incomes, strengthening of competitive positions. The dynamics of agricultural servicing cooperation in Ukraine is analyzed. The factors hindering the spread of cooperation in Ukraine are found: imperfection of legislation; instability of political and socio-economic conditions; weak material base of agrarian producers; lack of skilled personnel; insufficient knowledge of peasants about the benefits of cooperation. The necessity of state support for the development of agricultural cooperatives has been determined. The main directions of state support for the development of agricultural co-operation are grounded: improvement of legislation in the field of agricultural co-operation; promotion of cooperative activity; financial and credit support for the formation and development of agricultural cooperatives; informational and advisory support for the functioning of agricultural cooperatives; preparation by agricultural educational institutions of specialists for the creation and development of cooperative enterprises.

Ключові слова: кооперація, сільськогосподарська обслуговуюча кооперація, кооперативи, аграрні підприємства, державна підтримка.

Key words: cooperation, agricultural servicing cooperation, cooperatives, agrarian enterprises, state support.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі розвитку аграрного сектора економіки актуальним питанням є формування умов для ефективної діяльності сільськогосподарських кооперативів. В європейських країнах кооперативний рух серед дрібних і середніх виробників є одним із дієвих інструментів їх сталого розвитку. Кооперація є засобом підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств та покращення умов життєдіяльності сільського населення. Тому одне з центральних місць у системі сучасних пріоритетів розвитку сільського господарства України має відводитись кооперації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням питань державного регулювання кооперації займалися В.В. Зіновчук, М.І. Малік, А.В. Молдаван, П.Т. Саблук, Г.В. Черевко, Ю.В. Ушкаренко, В.В. Юрчишин та інші вчені. Однак багато аспектів зазначених питань залишаються невирішеними, що потребує подальших досліджень, зокрема, визначення напрямів державної підтримки розвитку кооперації аграрних підприємств.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження чинників, які обумовлюють необхідність кооперації в аграрній сфері, вияв-

лення проблем, які заважають її поширенню в Україні та обґрунтування напрямів державної підтримки розвитку кооперації аграрних підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кооперація полягає в економічних взаємовідносинах між суб'єктами господарювання, що виникають у процесі їх співпраці для досягнення спільної мети на основі взаємної вигоди і за менших затрат ресурсів. Особливе значення розвиток кооперації має для аграрних підприємств, що обумовлено наступними чинниками:

— недоступність ринку для аграрних підприємств внаслідок його монополізації;

— диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, поширення діяльності посередницьких структур, які не враховують інтереси суб'єктів аграрного господарювання;

— потреба аграрних підприємств в дешевих кредитах, яку могли б задовольняти кредитні кооперативи [3].

Важливу роль у забезпеченні ефективної діяльності аграрних підприємств відіграють сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи.

Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація сприяє:

— зменшенню витрат сільськогосподарських виробників при придбанні необхідних засобів виробництва;

Таблиця 1. Динаміка розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні, 2009—2016 рр. (станом на 1 січня)

Роки	Кількість обслуговуючих кооперативів	Ланцюговий абсолютний приріст, +, -	Ланцюговий темп приросту, %
2009	496	-	-
2010	645	+149	+30,0
2011	583	-62	-9,6
2012	774	+191	+32,8
2013	885	+111	+14,3
2014	1017	+132	+14,9
2015	1022	+5	+0,5
2016	1026	+4	+0,4

Джерело: за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

— реалізації сільськогосподарської продукції за більш вигідними умовами;
 — отриманню більш дешевих і якісних агросервісних послуг, порівняно з тими, які надають комерційні фірми;
 — розвитку сільських територій та покращенню умов життя селян.

Велике значення сільськогосподарська обслуговуюча кооперація має для усунення торговельних посередників, діяльність яких зумовлює відтік фінансових ресурсів з аграрної сфери і посилює проблему диспаритету цін на промислову та сільськогосподарську продукцію. Завдяки обслуговуючій кооперації аграрні виробники можуть отримувати прибутки не лише внаслідок сільськогосподарського виробництва, а й на послідовних етапах руху сільськогосподарської продукції. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив дозволяє сільськогосподарським виробникам обирати як канали матеріально-технічного забезпечення, так і канали збуту продукції, впливати на ціну завдяки формуванню великих партій товару. В кінцевому підсумку сільськогосподарська обслуговуюча кооперація сприяє посиленню конкурентних позицій сільськогосподарських товаровиробників.

Динаміку розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні можна простежити в таблиці 1.

Як показують дані таблиці 1, протягом досліджуваного періоду простежується тенденція росту кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Так, у 2016 р. кількість кооперативів порівняно з 2009 р. зросла більше, ніж у 2 рази. Однак, незважаючи на позитивну динаміку, кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні є недостатньою для задоволення потреб аграрних товаровиробників, що обумовлює необхідність подальшого розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

Поширення кооперації в Україні стримується такими чинниками:

— нестабільність політичних та соціально-економічних умов;
 — недосконалість законодавства;
 — слабка матеріальна база аграрних виробників;
 — відсутність кваліфікованих кадрів;
 — недостатній рівень знань селян про переваги кооперації тощо [4].

Зазначені проблеми не можуть бути вирішені власними силами аграрних виробників, що вказує на необхідність державної підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів. Зарубіжний досвід свідчить про різноманітність форм державної підтримки сільськогосподарської кооперації та їх важливу роль у підвищенні ефективності функціонування аграрних підприємств. Основними складовими такої підтримки є: кредитна форма підтримки шляхом відшкодування (відстрочення) платежів основного боргу, фінансова підтримка, наукове, кадрове й інформаційне забезпечен-

ня кооперативних організацій та їх соціальна підтримка [1].

Державна підтримка розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні має здійснюватися шляхом розробки та реалізації спеціальних державних програм. На нашу думку, головними складовими таких програм і, відповідно, напрямками державної підтримки, мають бути:

— вдосконалення законодавства у сфері сільськогосподарської кооперації, зокрема, з питань реєстрації, та оподаткування сільськогосподарських кооперативів;
 — популяризація кооперативної діяльності, роз'яснення її переваг та перспектив розвитку;
 — фінансово-кредитна підтримка становлення і розвитку сільськогосподарських кооперативів;
 — інформаційно-консультативне забезпечення функціонування сільськогосподарських кооперативів;
 — підготовка аграрними навчальними закладами фахівців зі створення та розвитку кооперативних підприємств.

ВИСНОВКИ

Через специфіку своєї діяльності кооперативи потребують підтримки з боку держави. При реалізації державою комплексу відповідних заходів і забезпеченні відповідних умов для створення і діяльності кооперативів, кооперація може стати основою для розв'язання економічних і соціальних проблем аграрних підприємств та покращення умов життя в сільській місцевості.

Література:

1. Абрамова І.В. Стан та перспективи державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів [Електронний ресурс] / І.В. Абрамова // Вісник Житомирського національного університету. — 2014. — № 1—2 (2). — С. 65—71. — Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
2. Клокар О.О. Сільськогосподарська кооперація в Україні: ретроспективний та перспективний аналіз ефективного розвитку / О.О. Клокар // Сталій розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. — 2013. — № 6. — С. 16—23.
3. Лебеденко О.В. Актуальні аспекти розвитку кооперації в аграрній сфері / О.В. Лебеденко // Розвиток кооперативного руху в Україні: Міжн. наук.-практ. конф., 24—25 травня 2016 р.: тези доп. — К., ЦП "Компринт", 2016. — С. 31—33.
4. Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України на 2013—2020 роки (проект на обговорення доопрацьований) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://coop-union.org.ua>

References:

1. Abramova, I.V. (2014), "State and prospects of state support for agricultural service cooperatives", *Visnyk Zhytomyr's'koho natsional'noho universytetu*, [Online], vol. 1—2 (2), available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe? (Accessed 4 Dec 2014).
2. Klokar, O.O. (2013), "Agricultural cooperation in Ukraine: a retrospective and prospective analysis of effective development", *Stalyy rozvytok ekonomiky. Mizhnarodnyy naukovo-vyrobnychyy zhurnal*, vol. 6, pp. 16—23.
3. Lebedenko, O.V. (2016), "Actual aspects of development of cooperation in the agrarian sphere", *Tezy dopovidey Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi [Abstracts of the International Scientific and Practical Conference]*, *Rozvytok kooperatyvnoho rukhu v Ukraini: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya [Development of Cooperative Movement in Ukraine: International scientific and practical conference]* Kiev, Ukraine, pp. 31—33.
4. The Program for the Development of Agricultural Service Cooperatives of Ukraine for 2013—2020 (draft for further discussion), [Online], available at: <http://coop-union.org.ua>. (Accessed 15 August 2013).

Стаття надійшла до редакції 03.07.2018 р.